

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

2015 AP TÜRKİYE RAPORU'NDA NELER VAR?
EN SERT AP TÜRKİYE RAPORU'NUN ANA
HATLARI

Yeliz ŞAHİN
İKV Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

2015 AP Türkiye Raporu'nda Neler Var?

En Sert AP Türkiye Raporu'nun Ana Hatları

Genel Değerlendirmeler

- AP Raportörü Kati Piri tarafından hazırlanan ikinci Türkiye Raporu olma özelliğine sahip 2015 Türkiye Raporu, 14 Nisan 2016 tarihinde AP Genel Kurulu'nda oy çokluğuyla kabul edildi.
- 2015 AP Türkiye Raporu, aldığı 592 değişiklik önergesiyle bu yıl da yeni bir rekora imza attı.
- Rapor, ilişkilerdeki güncel durum, Türkiye'de hukukun üstünlüğü, demokrasi ve temel haklar gibi geleneksel bölümlerin yanında çözüm süreci ve Güneydoğu'daki durum, mülteci krizi bağlamında Türkiye-AB işbirliği ve Kıbrıs görüşmeleri bölümlerinden oluşuyor.
- AP'nin Türkiye-AB ilişkilerindeki durum analizine, reform hızında yaşanan düşüş konusundaki eleştirilerin damgasını vurduğu görülüyor.
- Raporda, Türkiye'nin AB için kilit öneme sahip bir stratejik ortak olduğu; etkin işleyen katılım müzakereleri sürecinin Türkiye ile ilişkilerin tüm potansiyelinin ortaya çıkarılması için en uygun çerçeveyi oluşturduğu vurgulanıyor.
- Hukukun üstünlüğü, demokrasi ve temel haklar raporun en eleştirel kısımlarını oluşturuyor.
- Türkiye'de yargı ve temel haklar ile adalet, özgürlük ve güvenlik alanlarındaki reform ihtiyacına dikkat çekilerek bu alanları kapsayan 23'üncü ve 24'üncü fasılların açılması çağrısı yapılıyor.
- İfade ve düşünce özgürlüğü alanında son iki yılda yaşanan gerilemeden endişeyle söz edilirken, düşünce ve ifade özgürlüğü ile medyanın bağımsızlığı ilkelerinin AB'nin temel değerleri arasında yer aldığı hatırlatılıyor.
- Raporda, Güneydoğu'daki durumdan endişe duyulduğu ve terör örgütünün güvenlik güçlerini ve sivilleri hedef alan saldırılarının kınandığı belirtilerek, hükümete çözüm sürecinin yeniden başlatılması için üzerine düşeni yapması, terör örgütüne ise silah bırakması ve terörist taktiklerine son vermesi çağrısında bulunuluyor.
- Türkiye'nin mülteci krizi bağlamındaki katkılarının olumlu şekilde not edildiği raporda, AB'ye mülteci krizinin ele alınmasını yalnızca Türkiye'den beklemenin uzun vadeli bir plan olmadığı hatırlatması yapılıyor. Mülteci krizi bağlamındaki işbirliğinin ise katılım müzakerelerinin takvimi, içeriği ve koşullarıyla ilişkilendirilmemesi gerektiğini vurgulanıyor.
- Kıbrıs'ta BM arabuluculuğunda sürdürülen müzakerelerde sağlanan ilerlemeye AP raporunda güçlü destek mesajı verilirken, Türkiye'ye yönelik Maraş'ın devri, Ek Protokol'ün uygulanması gibi çağrılarının güncelliğini koruduğu görülüyor. AB'ye Ada'da çözüme siyasi ve mali destek sağlaması; Türkiye'ye ise müzakere sürecine ve sürecin olumlu şekilde sonuçlanmasına destek vermesi çağrısı yapılıyor.
- Türkiye'nin tüm uyarılarına rağmen raporun giriş bölümünde, AP'nin Nisan 2015'te 1915 olaylarının 100'üncü yılıyla ilgili kararına atıfta bulunulmasının bu yıl da raporun AP'ye iadesini beraberinde getirmesi dikkat çekiyor.

Avrupa Parlamentosu Türkiye Raporu 14 Nisan 2016 tarihinde AP genel kurulunda yapılan oylamada 133 aleyhte ve 87 çekimser oya karşılık 375 lehte oy ile kabul edildi. Sosyalist ve Demokrat Grup mensubu Hollandalı Parlamenter Kati Piri tarafından hazırlanan ikinci rapor olma özelliği taşıyan 2015 AP Türkiye Raporu, her yıl olduğu gibi bu yıl da değişiklik önergelerinin sayısı ile yeni bir rekora imza attı. Geçtiğimiz yıl kabul edilen 2014 Türkiye Raporu 480 değişiklik önergesi alırken, 2015 Türkiye Raporu'na komite aşamasında 545, genel kurul aşamasında 47 olmak üzere toplamda 592 değişiklik önergesi verildi. İlk taslağı 29 maddeden oluşan ve 8 sayfa uzunluğunda olan raporun kabul edildiğinde neredeyse bunun iki misli; 52 madde ve 14 sayfa uzunluğunda olması, değişiklik önergelerinin etkisini ortaya koyuyor.

Bu yılki raporda, ilişkilerdeki güncel durum, Türkiye'de hukukun üstünlüğü, demokrasi ve temel haklar gibi geleneksel bölümlerin yanında çözüm süreci ve Güneydoğu'daki durum, göçmen krizi bağlamında Türkiye-AB işbirliği ve Kıbrıs görüşmelerinde yaşanan ilerlemeler temaları öne çıkıyor. Hukukun üstünlüğü, demokrasi ve temel haklar bölümü raporun en eleştirel kısımlarını oluşturuyor.

AP'nin Durum Analizi: "Kopenhag Kriterlerinden Uzaklaşıldı"

Raporun ilk bölümünde yer alan AP'nin Türkiye-AB ilişkilerindeki durum analizine, reform hızında yaşanan düşüş konusundaki eleştirilerin damgasını vurduğu görülüyor. Demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarındaki geri gidişten ve genel anlamda reformların hızında yaşanan yavaşlamadan endişe duyulduğu belirtilirken, Türkiye'deki durum; "yargının bağımsızlığı, toplanma ve ifade özgürlüğü ile insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü konularında gerilemelerin yaşandığı ve Kopenhag Kriterlerinden uzaklaşıldığı" ifadeleriyle özetleniyor.

"Türkiye'nin AB için kilit öneme sahip bir stratejik ortak olduğu; etkin işleyen katılım müzakereleri sürecinin Türkiye ile ilişkilerin tüm potansiyelinin ortaya çıkarılması için en uygun çerçeveyi oluşturduğu" ifadeleri, her yıl olduğu gibi bu yıl da AP Türkiye Raporu'ndaki yerini alıyor. Katılım müzakerelerindeki canlanma not edilirken yeni fasılların açılmasının somut gelişmelere zemin hazırlaması ümit ediliyor. Bu bağlamda, Türkiye'ye somut ilerleme kaydetme ve sürece gerçek anlamda bağlılık gösterme, Komisyona ise müzakerelerin ele alınış biçimini gözden geçirme ve Türkiye ile ilişkilerin derinleştirilmesi için yeni yöntemler keşfetme çağrısında bulunuluyor. Müşterek çıkar alanlarında; göç, terörle mücadele, enerji, ekonomi ve ticaret gibi tematik konularda yapısal, düzenli ve açık üst düzey siyasi diyalog süreçlerine güçlü destek mesajı veriliyor.

Raporda, Avrupa Komisyonu da 2015 Yılı İlerleme Raporu'nun açıklanma tarihini 1 Kasım 2015 seçimleri sonrasına ertelemesi nedeniyle AP üyelerinin eleştirilerinden nasibini alıyor. AP'ye göre, İlerleme Raporunun ertelenmesi; AB'nin, mülteciler konusunda Ankara'nın işbirliğini güvence altına almak üzere temel hakların ihlal edilmesi karşısında sessiz kaldığı yönünde bir algı yarattı. Bu bağlamda raporda,

Komisyon dan İlerleme Raporlarını açıklamada belirli ve kesin bir takvime sadık kalması istenirken, Komisyon ve Konseye Türkiye'deki iç gelişmeleri görmezden gelmemeleri ve Kopenhag Kriterlerinde de öngörüldüğü şekilde, farklı çıkarlardan bağımsız olarak, hukukun üstünlüğü ve temel haklar konularında seslerini yükseltmeleri çağrısında bulunuluyor.

1 Kasım 2015 tarihli seçimleriyle ilgili olarak, seçime katılımın yüksek olması, sivil toplum gönüllülerinin seçimlerde görev alması ile seçimler sonucu TBMM'nin daha kapsayıcı bir şekle bürünmesi olumlu şekilde not ediliyor. Buna karşılık, seçim öncesi süreçte medyaya ve muhalefete baskı yapılması, bazı adaylara ve muhalif parti bürolarına yapılan saldırılar ile kutuplaşmanın artması eleştiriliyor. Yüzde 10'luk barajın düşürülmesi, siyasi partilerin finansmanında şeffaflık sağlanması bu alanda yapılması gerekenler arasında öne çıkıyor.

Raporda, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve kapsamının tarım ürünleri, hizmetler ve kamu alımlarını kapsayacak şekilde genişletilmesi çağrısında bulunulurken, Türkiye'nin Ek Protokol'ü tüm Üye Devletlere uygulaması gerektiği hatırlatılıyor. AB ile üçüncü ülkeler arasında serbest ticaret anlaşmaları akdedilirken -AB ile ABD arasında müzakereleri süren TTIP başta olmak üzere- Türkiye'nin çıkarlarının da göz önünde bulundurulması gerektiği vurgusunun yer alması Türkiye'nin STA'lar konusundaki hassasiyetinin AP tarafından da kavrandığını göstermesi bakımından önem taşıyor.

Dış politika alanında, Türkiye ile AB arasında derinleştirilen siyasi diyalogun ve Türkiye'nin AB ortak deklarasyonları ve konsey kararlarına uyum düzeyinde son bir yılda gözlemlenen artışın (son bir yıl içerisinde yüzde 29'dan yüzde 40'a) rapora olumlu yansıdığı görülüyor. Buna karşılık, Türkiye'nin Kırım'ın ilhaki ve Ukrayna'nın doğusundaki kriz bağlamında Rusya'ya yönelik AB kısıtlayıcı önlemlerine katılmaması not edilerek, dış politikada AB ile uyumun artırılması gerektiği vurgulanıyor. Raporun bu bölümünde ayrıca dış politika konularında bilgi paylaşımı ve Türkiye Dışişleri Bakanı'nın gereken durumlarda AB Dışişleri Konseyi Toplantılarına katılımının önemine dikkat çekiliyor. Türkiye'nin enerji güvenliği konusundaki kilit rolüne değinilen AP Raporu'nda, Türkiye-AB enerji işbirliğinin gecikmeksizin geliştirilmesi ve Türkiye'den AB'ye uzanan enerji transit koridorunun genişletilmesi, AP'nin bu alanda önemli gördüğü adımları oluşturuyor.

Önceki Türkiye Raporlarında ayrı bir bölümde görmeye alıştığımız komşularla iyi ilişkiler kurulması konusuna bu yıl ayrı bir bölüm yerine tek bir maddede değinilmesi dikkat çekiyor. Bu maddede, komşularla iyi ilişkilerin Katılım Çerçevesi ve genişleme sürecinin temel unsurlarından biri olduğu hatırlatılarak, Türkiye'ye kara ve deniz sınırları ile hava sahası gibi konularda çözüm bekleyen ikili meselelerini uluslararası hukuka uygun şekilde çözüm çabalarını artırması çağrısında bulunuluyor. Bu bağlamda, Yunanistan'a yönelik *casus belli* kararını geri çekmemiş ve BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni imzalamamış olması, Yunan hava sahası ve karasuları ihlalleri gibi

konularında Türkiye'ye yöneltilen eleştirilerin güncelliğini koruduğu görülüyor. Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin ön koşul olmaksızın normalleştirilmesi çağrısı da önceki yıllarda olduğu gibi bu yılki raporda yer buluyor.

Hukukun Üstünlüğü ve Temel Haklar Konusunda Ağır Eleştiriler

Hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlükler bölümü, AP Türkiye Raporu'nun şüphesiz en eleştirel bölümü olarak dikkat çekiyor. Öyle ki hukukun üstünlüğü ve temel haklar alanında neredeyse her satırı eleştiri içeren 2015 AP Türkiye Raporu, son yılların en sert raporu olarak nitelendiriliyor.

Türkiye'de yargı ve temel haklar ile adalet, özgürlük ve güvenlik alanlarında reform ihtiyacına dikkat çekilerek, bu konuları kapsayan 23'üncü ve 24'üncü fasılların Üye Devletlerin tutumuna hanel getirmeksizin açılış kriterlerinin karşılanmasının akabinde açılması çağrısı bu yıl da raporda yer buluyor. Türkiye'deki reform sürecinin AB değerleri ve standartlarına uyumlu biçimde şekillenmesi, Ankara'nın Venedik Komisyonu ve Avrupa Konseyi ile istişare içinde bulunması gerektiği vurgulanıyor.

AP üyelerinin eleştirilerinin odağında ise ifade ve düşünce özgürlüğü bulunuyor. İfade ve düşünce özgürlüğü alanında son iki yılda yaşanan gerilemeden endişeyle söz edilirken, düşünce ve ifade özgürlüğü ile medyanın bağımsızlığı ilkelerinin AB'nin temel değerleri arasında yer aldığı hatırlatılıyor. Gazeteciler Can Dündar ile Erdem Gül'ün Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla serbest bırakılmasından memnuniyet duyulduğu belirtilirken, iki gazeteci için istenen ömür boyu hapis cezaları hatırlatılarak, Dündar ve Gül'ün iddiaların kapsamlı ve objektif şekilde soruşturulması isteniyor. Muhaliflere ve basın mensuplarına yönelik kişisel saldırıların endişe kaynağı olduğu belirtilerek, tutuklu tüm basın mensuplarının serbest bırakılması ve basın mensuplarına yönelik her türlü baskıya karşı harekete geçilmesi çağrısı yapılıyor.

Raporda, bazı medya gruplarının bağımsızlığı, eleştirilerin yoğunlaştığı konular arasında yer alıyor. Bunların yanında, raporda AP'nin dikkat çektiği sorunlar arasında Terörle Mücadele Kanunu'nun basın mensuplarına karşı kullanılması, *online* ve *offline* içeriklerin yasaklanması, bazı internet sitelerinin yasaklanması gibi uygulamaların gazetecileri otosansüre yönelmesi bulunuyor.

Raporda, yolsuzlukla mücadele alanında çabaların artırılması doğrultusunda, yolsuzlukla mücadele stratejisinin ve eylem planının güncellenmesi, bağımsız bir yolsuzlukla mücadele mercii kurulması ve bu alanda sağlam bir sicil oluşturulması öne çıkıyor. Vize serbestliği yol haritası koşulları arasında yer alan AB standartlarına uyumlu bir veri koruma yasası ve bağımsız bir veri koruma kurumu oluşturulması; terörle mücadele mevzuatının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına uyumlu hale getirilmesi de AP'nin üzerinde durduğu konular arasında yer alıyor.

Yargı konusunda, AP Raporunda, savcı ve yargıçların yer değiştirmesi, görevden alınması veya uzaklaştırılması eleştirilerek; bu gibi uygulamaların kuvvetler ayrılığı ilkesiyle birlikte yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğine gölge dūřürdüęü vurgulanıyor. Türkiye'ye kuvvetler ayrılığı ve yargının bağımsızlığının sağlanması için anlamlı adımlar atma çağırısı yapılıyor.

Anayasa reformu süreci konusunda, yeni Anayasa'nın toplumun tamamının ve siyasi yelpazenin tüm kesimlerinin uzlaşısına dayalı olması gerektiği vurgulanıyor. Bu bağlamda, dini ve etnik azınlıkların haklarına vurgu yapılarak, ayrımcılığın önlenmesi alanında kapsamlı bir mevzuata ihtiyaç duyulduğu ve yeni Anayasa'da etnik köken, din, cinsiyet vb. temelli ayrımcılığın önlenmesi konusuna yer verilmesi gerektiği belirtiliyor. Bunların yanında raporda, AB değerleri temelinde farklı yaşam tarzlarına saygı gösterilmesi ve din ile devlet işleri ayrımının sürdürülmesi; din, düşünce ve vicdan özgürlüğü alanındaki reformların sürdürülmesi çağırısı yapılıyor.

Kadına karşı şiddetin artan düzeyinden endişeyle söz edilirken, gerek kırsal gerekse kentsel alanda önemli bir sorun teşkil eden kadına yönelik ve aile içi şiddet konusundaki mevcut kuralların etkili şekilde uygulanması; kurbanlara destek ve barınma hizmeti sağlanması, faillerin cezalandırılması ve bu konularda sosyal farkındalığın artırılması gerektiği belirtiliyor. Bunun yanında LGBTİ toplulukların haklarının korunması alanında çabaya ihtiyaç duyulduğu belirtiliyor.

Raporda ayrıca, Türkiye'de son on yılda yaşanan ekonomik büyümenin etkisiyle altyapı ve inşaat sektöründe yaşanan gelişmenin çevre ve doğa ile ilgili endişelere yol açtığı ifade edilerek özellikle mega projelerden endişe duyulduğu vurgulanıyor. Akkuyu Nükleer Santrali projesinin de kurulacağı alanın deprem riski taşıyan bir bölge olması nedeniyle durdurulması isteniyor.

“Ateşkes Sağlanmalı, Çözüm Süreci Devam Etmeli” Vurgusu

Raporun Güneydoğu'daki durumu ve çözüm sürecini ele alan bölümünde, AP üyelerinin Güneydoğu'da giderek kötüleşen durumdan duyduğu derin endişe dile getiriliyor. Terörle mücadelenin Türkiye'nin meşru hakkı olduğu kabul edilirken, güvenlik önlemlerinde insan hakları ve hukukun üstünlüğü, terörle mücadele operasyonlarında orantılık vurgusu yapılıyor.

Raporda, AB terör örgütleri listesinde yer alan PKK'nın güvenlik güçlerini ve sivilleri hedef alan saldırılarının kınandığı ifade ediliyor ve Kürt meselesinin şiddetle çözüme kavuşturulamayacağının altı çiziliyor. Hükümete çözüm sürecinin yeniden başlatılması için üzerine düşeni yapması, terör örgütüne ise silah bırakması ve terörist taktiklerine son vermesi çağırısında bulunuluyor. Özellikle Cizre ve Sur'daki duruma dikkat çekilerek, yetkili makamlara sokağa çıkma yasaklarını bir an önce kaldırılması çağırısı yapılıyor. Bölgede yaralı ve ölü sayısındaki artıştan ve 400 bin kişinin yerinden edilmiş durumda

olmasından endişeyle söz edilen raporda, bu kişilere acil yardım ve tazminat için resmi bir mekanizma oluşturulması çağrısında bulunuluyor. AP Raporu'nda bu konuda öne çıkan mesajı ateşkesin bir an önce sağlanması ve çözüm sürecinin yeniden başlatılması, AB'nin de gecikmeksizin süreçte etkin rol alması oluşturuyor.

Raporda ayrıca, Güneydoğu'daki operasyonlara ilişkin bildiriye imzalayan bini aşkın akademisyenin baskıya maruz kalmaları, HDP mensuplarını hedef alan soruşturmalar ile bölge belediye başkanlarının tutuklanması veya azledilmesi eleştiriliyor. Hukukçu Tahir Elçi'nin cinayetinin faillerinin adalete teslim edilmesi gerektiği vurgulanıyor.

IŞİD'in Diyarbakır, Suruç, Ankara ve İstanbul'da gerçekleştirdiği terör saldırılarının şiddetle kınandığı ifade edilerek, aşırıcılıkla mücadelede Türkiye ile dayanışma mesajı verilirken, terörle mücadelede Europol ile kolluk güçleri arasında daha güçlü işbirliğinin kilit öneme sahip olduğuna dikkat çekiliyor.

IŞİD'le mücadele konusunda, raporda, Türkiye'nin IŞİD'e karşı uluslararası koalisyona katılımından ve üslerini ABD ile koalisyon güçlerinin kullanımına açmasından memnuniyetle söz edilirken, Ankara'ya Batılı ortaklarıyla tam işbirliği yapması ve toprakları üzerinden IŞİD'e veya diğer aşırıcı gruplara yönelik yabancı savaşçı, para ve teçhizat geçişini önlemede çabalarını artırması çağrısında bulunuluyor. Türkiye'nin özellikle yasadışı petrol ticaretini önlemede daha fazla çaba sarf etmesi gerektiğine dikkat çekiliyor. Yabancı savaşçıları tutuklamada ve Irak ve Suriye ile sınırlarını kontrol etmedeki eksiklikler yaşandığına dikkat çekilerek, AB'nin Ankara ile kaçakçılık şebekelerine karşı bilgi paylaşımını ve işbirliği kapasitesini artırması gerektiği belirtiliyor. Suriye'de büyük güçler arasında ateşkese yönelik varılan uzlaşmaya Türkiye'nin destek ve katkıları olumlu şekilde not edilirken, Türkiye'nin Suriye'deki Kürt menzillerine müdahalesi eleştiriliyor.

Mülteci Krizinde Türkiye'ye Övgü, AB'ye Dayanışma Çağrısı

Raporun mülteci krizi bağlamında Türkiye-AB ilişkilerini ele alan bölümünde, Türkiye'ye yönelik olumlu değerlendirmelere yer veriliyor. Türkiye'nin dünyadaki en kalabalık mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmasıyla insanlığa sağladığı muazzam katkıdan, Suriyelilere işgücü piyasasını açma kararından ve ücretsiz sağlık ile eğitim hizmeti sağlamasından övgüyle söz ediliyor.

Mülteci krizinin ele alınmasında Türkiye'nin kilit rolü not edilirken, 29 Kasım 2015 tarihinde mülteciler ve göç yönetimi alanında işbirliğinin müşterek sorumluluk ve taahhütlere dayalı kapsamlı bir işbirliği çerçevesinde hayata geçirilmesi gerektiği üzerinde duruluyor. Buna karşılık raporda, mülteci eylem planının ve katılım müzakerelerinin birbirinden bağımsız işleyen süreçler olduğunun vurgulanması dikkat çekiyor. Bu kapsamda, mülteci uzlaşısının müzakere sürecinin içeriği, koşulları ve takvimi ile ilişkilendirilmemesi gerektiği vurgulanıyor. Mülteci krizinin ele alınmasının

yalnızca Türkiye’den beklenmesinin uzun vadeli bir çözüm teşkil etmediğinin altı çizilerek, AB üye ülkelerine mültecilerin yeniden yerleştirilmesinde dayanışma ruhu göstermeleri çağrısı yapılıyor.

Mülteciler için verilecek fonların aktarımının hızlandırılması ve mültecilerin doğrudan yararlanabileceği şekilde acil gıda, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarına yönelik projeler için ve kadınlar, çocuklar, yetimler gibi hassas grupların ihtiyaçlarına özel önem veren şekilde kullanılması gerektiği vurgulanıyor. Fonlar konusunda AP’nin karar alma mekanizmasına daha etkin şekilde katılımı üzerinde durulurken, Komisyon fonların doğru şekilde kullanımını denetlemek üzere bir mekanizma oluşturmakla ve AP’yi bu konuda düzenli şekilde bilgilendirmekle görevlendiriliyor.

Sınır kontrolleri ve insan kaçakçılığıyla mücadele alanında, Türkiye’nin insan kaçakçılığı çetelerine karşı sıfır hoşgörü prensibi doğrultusunda hareket etmesi gerektiği ve Yunan adalarına yönelik insan kaçakçılığını ve mülteci akınını durdurmak üzere gereken önlemleri alması üzerinde duruluyor. Ege Denizi’ndeki arama ve kurtarma operasyonlarında, Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasında işbirliği teşvik ediliyor ve Frontex’e Türk sahil güvenlik güçlerine destek vermesi ve ikili bilgi paylaşımını artırması çağrısı yapılıyor. Bunların yanında, raporda, insan ticaretine karşı önlemlerin ancak sığınmacı ve mültecilerin AB’ye gelebilmeleri için yasal ve güvenli yollar oluşturulması koşuluyla etkili olabileceği değerlendirilmesinin yapılması da önem taşıyor.

AB’ye yönelik mülteci akınının durdurulmasının, mültecilerin geri itilmesi veya yasadışı şekilde gözaltına alınması gibi uygulamalara yol açmaması gerektiği vurgulanıyor. Türkiye-AB mülteci uzlaşısının uygulanmasına ilişkin olarak Amnesty International tarafından Suriyelilerin zorunlu iade edildiğine dair ortaya atılan iddiaların araştırılması gerektiği belirtilirken, Yunanistan’dan Türkiye’ye yapılan zorunlu iadelerin tümünün uluslararası hukuk ve AB hukuku normları doğrultusunda yapılması gerektiği vurgulanıyor. Bu kapsamda, Komisyon, Türk yetkililerin anlaşmayı uygulamasını ve Türkiye’ye iade edilen kişiler için geri göndermeme (*non-refoulement*) ilkesine uyulduğunu denetlemekle görevlendiriliyor. Raporda, Türkiye’ye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne getirdiği coğrafi sınırlamayı kaldırması; Üye Devletlere ise mülteciler için güvenli ve yasal yollar oluşturarak yeniden yerleştirme çabalarını kayda değer ölçüde artırmaları çağrısında bulunuluyor. Bu insani krize uzun vadeli çözümün tek yolunun Suriye krizine siyasi bir çözüm ile mümkün olduğu belirtilerek, bu bağlamda Türkiye’den Cenevre görüşmelerine Kürtlerin katılımına ilişkin çekincelerini kaldırması isteniyor.

Vize serbestliği ve geri kabul konularında, Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması’nın Türkiye ile tüm AB üye devletleri arasında uygulanmasının AB için önemine dikkat çekilerek, anlaşmanın Haziran 2016 itibarıyla uygulamaya geçecek olmasından memnuniyet duyulduğu ifade ediliyor. Taraflardan, mevcut geri kabul anlaşmalarını etkili ve eksiksiz bir şekilde uygulamaları ve iade edilen mültecilerin temel haklarını güvence altına

almaları isteniyor. Ayrıca Türkiye'nin vize rejimine düzensiz geçişlerde önemli azalma sağlayan değişiklikler getirmesi olumlu karşılanırken, yasadışı göç için kaynak teşkil eden ülkelere yönelik AB vize politikasına uyumlu daha sıkı önlemler alınması gerektiğine dikkat çekiliyor.

Vize serbestliği konusunda ise Ankara vize serbestliği yol haritasındaki tüm koşulları eksiksiz ve ayrımcılık yapmaksızın uygulaması için teşvik edilirken, vize serbestliğinin performansa dayalı bir süreç olduğu hatırlatılıyor ve Türk vatandaşları için vizesiz seyahatin ancak koşulların karşılanması kaydıyla mümkün olduğuna dikkat çekiliyor. Komisyon bu süreçte Türkiye'ye daha fazla teknik destek vermekle görevlendiriliyor.

AP'den Kıbrıs Müzakerelerine Güçlü Destek

Raporda, Kıbrıs'ta BM arabuluculuğunda Mayıs 2015'te yeniden başlayan müzakere sürecinde sağlanan ilerleme ışığında Kıbrıs müzakerelerine bu yıl ayrı bir bölümde yer verilmesi dikkat çekiyor. Raporun Kıbrıs'taki müzakere sürecini ele alan bölümünde, Türkiye'ye yönelik, Rum AP üyelerinin pozisyonlarını yansıtan Ek Protokol'ün uygulanması, Maraş'ın BM'ye devri, Türk askerinin Ada'dan çekilmesi gibi konularda alışılmış eleştirilere ve çağrılara rağmen Ada'daki sürece güçlü destek mesajı veriliyor.

Raporda, Kıbrıs'taki müzakere sürecinde kayda değer ilerleme sağlanmasından memnuniyet duyulduğu belirtilerek, Ada'da iki tarafın siyasi eşitliğine dayalı, iki taraflı ve iki bölgeyi federasyona temelinde çözüme destek veriliyor. Raporda, Türk tarafı ile Rum tarafı liderlerinin yapıcı yaklaşım ve adil, kalıcı ve gerçekçi çözüme bir an önce ulaşma yolunda kararlı çabalarından övgüyle söz edilerek, Kıbrıs'ta çözümün bölgenin tamamı ve AB açısından önemi vurgulanıyor. Bu kapsamda Ada'da çözüme yönelik referandum olasılığının doğmasından memnuniyet duyulduğu belirtilerek, tüm taraflar sürecin olumlu şekilde sonuçlanmasına katkıda bulunmaları için teşvik ediliyor.

Türkiye-AB ilişkileri bağlamında, raporda, Kıbrıs meselesinin çözüme kavuşturulamamasının Türkiye-AB ilişkilerinin gelişimini etkilediği tespitinden hareketle ilgili tüm taraflara çözüme yönelik çaba göstermeleri çağrısında bulunuluyor. Bunun yanında Ek Protokol'ün eksiksiz uygulanmasının katılım müzakereleri sürecini hızlanmasına önemli katkı sağlayabileceği hatırlatması yapılıyor.

Raporda, Türk tarafı ve Rum tarafı liderlerinin Mayıs 2015'te kabul ettikleri güven artırıcı önlemler olumlu şekilde not ediliyor. Buna karşılık güven artırıcı önlemlerden GSM operatörlerinin her iki tarafta da işlerliğinin sağlanması konusunda kayda değer ilerleme sağlanamadığı not ediliyor ve tüm önlemlerin uygulanması için her iki tarafa da çağrıda bulunuluyor. GSM operatörlerinin Ada'nın her iki tarafında dolaşımının sağlanması konusunun Rum tarafında Türk GSM operatörleriyle işbirliği yapılmasını yasaklayan bir yasanın engeline takıldığı biliniyor. AB'ye Ada'da çözüme siyasi ve mali destek sağlaması; Türkiye'ye ise müzakere sürecine ve sürecin olumlu şekilde

sonuçlanmasına destek vermesi çağrısı yapılıyor. Raporda ayrıca Türkiye'nin Kayıp Şahıslar Komitesi'ne askeri bölge de dahil olmak üzere tüm bölgelere erişim hakkı vermesi olumlu şekilde not edilirken, Komitenin gerekli arşivlere erişimine de izin vermesi isteniyor.

Rum lider Anastasiadis'in Türkçe'yi AB resmi dili yapma yönündeki girişimi ve muhtemel çözüm anlaşmasının yürürlüğe girmesini takiben AB müktesebatının gelecekteki Kıbrıs Türk Kurucu Devleti'nde uygulanması gereğinden hareketle iki toplumlu *ad hoc* bir AB Hazırlık Komitesi kurulması memnuniyetle karşılanıyor. Avrupa Komisyonu ile AP'nin AB'ye tam entegre olmalarını sağlamak amacıyla Kıbrıslı Türkler ile angajmanını artırmak üzere daha fazla çaba sarf etmesi gerektiği belirtiliyor. Bu doğrultuda, AP Başkanı, Ada'da çözüme varılması durumunda gerekli adımları atmak üzere teşvik ediliyor.

Tepki Yaratan Sözde “Soykırım” Kararı Referansı

AP Raporu, AP içerisindeki siyasi grupların Türkiye-AB ilişkilerinin son bir yılına ilişkin algı ve değerlendirmelerini yansıtmaları bakımından önem taşıyor. 2014 yılındaki seçimlerle büyük ölçüde yenilenen AP'nin kabul ettiği ikinci Türkiye Raporu olan 2015 Türkiye Raporu, yeni parlamentonun Türkiye'ye daha eleştirel yaklaştığının da teyidi niteliğinde. AP üyelerinin raporla, son dönemde Türkiye-AB ilişkilerinde mülteci krizi ekseninde yaşanan canlanmaya destek mesajı vermelerine karşın, AB'nin temelde güvenlik konusundaki stratejik kaygılarla Türkiye'ye yönelik pragmatik yaklaşımını paylaşmadığını gösteriyor.

Raporun kabul edilmesi, beklenenin aksine, oldukça eleştirel tonu nedeniyle değil, Türkiye'nin AB üyelik süreciyle ilgili olmayan siyasi bir unsur içermesi nedeniyle tepki yarattı. Raporun kabul edilmesinin ardından tartışmalara damgasını vuran konu; AP'nin, Türkiye'nin tüm uyarılarını göz ardı ederek raporun giriş kısmında, 1915 olaylarının 100'üncü yılına ilişkin 15 Nisan 2015 tarihinde aldığı Ermeni tezlerini yansıtan siyasi nitelikli karara referans vermesi oldu. Geçtiğimiz yıl kabul edilen 2014 AP Türkiye Raporu'nun AP'ye iade edilmesinin temel nedenlerinden biri olan AP'nin sözde “soykırım” kararına atıfta bulunulması, 2015 AP Türkiye Raporu'nun da aynı reaksiyonu almasına yol açtı. Raporun giriş kısmında aday veya potansiyel aday ülkeye yönelik kabul edilen AP kararlarına formalite gereği yer veriliyor. Ancak bilindiği üzere bu konu, “PKK'nın terör örgütleri listesinden çıkarılması” ve “katılım müzakereleri sürecinin veya katılım öncesi mali yardımın askıya alınması” gibi ifadelerle birlikte Türkiye'nin kırmızı çizgilerini oluşturuyor. Raporun kabul edilmesinden önce konuya açıklık getiren AB Bakanı ve Başmüzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır da Türkiye'nin söz konusu karara atıfta bulunması halinde raporun AP'ye iade edileceğini doğrulamıştı. Nitekim rapor kabul edildikten sonra AP'nin sözde “soykırım” kararına referans içerdiği gerekçesiyle yok hükmünde sayılacağı ve 2014 AP Türkiye Raporu ile aynı kaderi paylaşacağı da kesinlik kazandı.